

ΟΜΗΡΟΥ ΟΔΥΣΣΕΙΑ

ΠΡΟΟΙΜΙΟ: 1-25

Σκοπός: Κατανόηση του προοιμίου της Οδύσσειας

Στόχοι:

- 1) Δομή της ενότητας
- 2) Να γνωρίσουν οι μαθητές τη λειτουργία των προοιμίων της Οδύσσειας
- 3) Να κατανοήσουν τις αφηγηματικές τεχνικές : σχήμα κύκλου, προικονομία, in media res
- 4) Η σημασία των αντιθέσεων και των τυπικών εκφράσεων και επιθέτων
- 5) Το φαινόμενο του ανθρωπομορφισμού και του σχήματος: Ύβρις-Τίσις-Νέμεσις
- 6) Χαρακτηρισμός των προσώπων

1) ΔΟΜΗ ΕΝΟΤΗΤΑΣ :

α) 1-13 : "Το κυρίως προοίμιο"

β) 14-25 : "Το προίμιο της Μούσας"

2) Λειτουργία των προοιμίων της Οδύσσειας

Η επίκληση (στ. 1) Τον άντρα, Μούσα, τον πολύτροπο, να μου ανιστορήσεις, ... Ο ποιητής επικαλείται τη Μούσα Καλλιόπη, προστάτιδα της ηρωικής επικής ποίησης, για να τον φωτίσει, να τον εμπνεύσει, να τον καθοδηγήσει στο δύσκολο έργο του. Και επειδή η Μούσα, ως κόρη του Δία και της Μνημοσύνης, της θεάς της μνήμης, θεωρείται παντογνώστρια, όταν ο ποιητής περιγράψει αργότερα σκηνές από τον Όλυμπο, δε θα προκαλέσει την απορία των ακροατών του πώς είναι δυνατόν αυτός, ένας θνητός, να γνωρίζει τι γίνεται στην κατοικία των θεών, γιατί είναι η Μούσα που μιλάει με το δικό του στόμα. Τη βοήθεια της Μούσας θα επικαλεστεί και σε άλλα σημεία του έπους κι έτσι οι ακροατές του συνειδητοποιούν καλύτερα ότι το έργο του είναι θεόπνευστο, έχει κύρος και αλήθεια που κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει. **2. Η διήγηση (στ. 2-11)** Δίνεται με συντομία η υπόθεση του έργου: η περιπετειώδης επιστροφή του Οδυσσέα στην Ιθάκη. **3. Η παράκληση (στ. 12-13)** Ο ποιητής ζητά από τη Μούσα να αρχίσει την αφήγησή της από κάποιο ορισμένο σημείο ή από όπου θέλει αυτή.

Με βάση, βέβαια, τα παραπάνω θα μπορούσαμε να πούμε πως το προοίμιο της Οδύσσειας ολοκληρώνεται στο στίχο 13 με την παράκληση προς τη Μούσα. Όμως στους στίχους 14-25 που ακολουθούν παρατηρούμε πως συμπληρώνεται η θεματογραφία της Οδύσσειας με την αναφορά στην παραμονή του Οδυσσέα στο νησί της Καλυψώς, στην αποφασισμένη από τους θεούς επιστροφή του στην Ιθάκη, στους αγώνες που τον περιμένουν εκεί, στην οργή του Ποσειδώνα και δηλώνεται το όνομα του κεντρικού ήρωα. Γι' αυτό και οι στίχοι αυτοί θεωρούνται δεύτερο προοίμιο. α' προοίμιο: στ. 1-13: (προοίμιο του ποιητή) β' προοίμιο: στ. 14-25 (προοίμιο της Μούσας ~> υποτίθεται ότι από το στίχο 14 έχει αρχίσει την αφήγησή της η Μούσα)

Ο λειτουργικός ρόλος του προοιμίου

Με το προοίμιο ο ποιητής:

- επικαλείται τη Μούσα να τον βοηθήσει στο δύσκολο έργο του
- δηλώνει το θέμα του έπους
- προβάλλει τον κεντρικό ήρωα του έργου και τον ηθογραφεί
- δίνει τη βασική ηθική αρχή που διέπει όλο το έπος

3) ΣΧΗΜΑ ΚΥΚΛΟΥ

Όταν μια ενότητα αρχίζει και τελειώνει με τον ίδιο τρόπο ή την ίδια λέξη : Μούσα (1) - θεά, κόρη του Δία (12). Με αυτόν τον τρόπο τονίζεται η επίκληση στη Μούσα, που είναι πηγή έμπνευσης του επικού ποιητή.

Άλλη τεχνική που χρησιμοποιείται στο προοίμιο είναι αυτή της **προικονομίας**: ο ποιητής δηλ. προετοιμάζει σε γενικές γραμμές τον αναγνώστη για όσα θα επακολουθήσουν

ΤΕΧΝΙΚΗ IN MEDIAS RES

Η αφήγηση ξεκινά όχι από τη στιγμή που ο Οδυσσέας φεύγει από την Τροία, αλλά από τη μέση της περιπέτειάς του. Ο ποιητής δικαιολογεί την τεχνική αυτή, λέγοντας ότι η Μούσα διαλέγει από πού θα αρχίσει η αφήγηση (12-13). Η τεχνική in medias res φανερώνει ότι κεντρικό θέμα της Οδύσσειας δεν είναι οι περιπέτειες του Οδυσσέα, αλλά ο νόστος του.

4) Στο προοίμιο κυριαρχούν επίσης οι **αντιθέσεις**:

- ο πολύτροπος Οδυσσέας οι νήπιοι σύντροφοι προβάλλεται πιο έντονα το ήθος του Οδυσσέα

-σωτηρία του Οδυσσέα αφανισμός των συντρόφων

- επιστροφή των άλλων ηρώων του τρωικού πολέμου μη επιστροφή Οδυσσέα όπου τονίζεται η μοναξιά του ήρωα (μόνος αυτός από όλους τους άλλους ήρωες δεν έχει επιστρέψει στην πατρίδα του)

-συμπάθεια όλων των θεών για τον ήρωα άγριος θυμός Ποσειδώνα τονίζεται ο αμφίρροπος νόστος του Οδυσσέα (οι θεοί έχουν αποφασίσει το γυρισμό του, όμως ο Ποσειδώνας είναι αντίθετος και τον ταλαιπωρεί)

ΤΥΠΙΚΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΥΠΙΚΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

υπέρλαμπρου Ήλιου (11) : τυπικό επίθετο

θεά σεμνή κι αρχοντική (18) : τυπικά επίθετα

με του καιρού τα αλλάγματα (20) : τυπική έκφραση

θεικό Οδυσσέα (24) : τυπικό επίθετο

Τα επίθετα και οι τυπικές εκφράσεις βοηθούν στην **ηθογράφηση** (χαρακτηρισμό) των προσώπων: ο Οδυσσέας παρουσιάζεται ως **πολύτροπος** (το επίθετο τονίζει την επινοητικότητα και την ευστροφία του), **κοσμογυρισμένος** (βρέθηκε στα πέρατα του κόσμου), **πολυμαθής** (αποκόμισε πολλές εμπειρίες από τις περιπλανήσεις και τα ταξίδια του), **πολύπαθος** (υπέφερε πολλά όλα τα χρόνια των ταξιδιών του), **φιλέταιρος** ((αγαπά και νοιάζεται τους συντρόφους του), **θεικός** (το επίθετο υποδηλώνει τις εξαιρετικές ικανότητες και αρετές του ήρωα). Οι σύντροφοί του παρουσιάζονται ως **ανόητοι** και **άμυαλοι**, ενώ η ευθύνη για το χαμό της βαραίνει αποκλειστικά τους ίδιους.

5) Άλλο στοιχείο τεχνικής που διακρίνει το έπος και εμφανίζεται και στο προοίμιο (στ. 18-19) είναι ο **ανθρωπομορφισμός** των θεών. Με τον όρο αυτό εννοούμε πως οι άνθρωποι απέδιδαν στους θεούς ανθρώπινα χαρακτηριστικά, ιδιότητες, συναισθήματα και αδυναμίες. Συγκεκριμένα στο προοίμιο γίνεται λόγος για τον έρωτα της νεράιδας Καλυψώς για τον Οδυσσέα και την οργή του Ποσειδώνα προς τον ήρωα.

ΣΧΗΜΑ ΥΒΡΙΣ - ΤΙΣΙΣ - ΝΕΜΕΣΙΣ

Δηλαδή, το σφάλμα/αμάρτημα (ύβρις) οδηγεί σε οργή των θεών (τίσις) και σε τιμωρία (νέμεσις). Το σχήμα αυτό φαίνεται καθαρά στην περίπτωση τόσο των συντρόφων : έσφαξαν τα βόδια του Ήλιου (ύβρις) κι έτσι οι θεοί οργίστηκαν (τίσις) και τους αφάνισαν (νέμεσις), όσο και στην περίπτωση του Οδυσσέα : τύφλωσε τον Πολύφημο (ύβρις), οργίστηκε ο Ποσειδώνας (τίσις) και ταλαιπωρεί τον Οδυσσέα (νέμεσις).

6)ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ

1. Οδυσσέας : πολύτροπος, εύστροφος, εφευρετικός (1), σπουδαίος πολεμιστής (2-3), κοσμογυρισμένος, σοφός, έμπειρος (4), πολυβασανισμένος (5), φιλέταιρος (7-8), αφοσιωμένος στην πατρίδα και στην οικογένειά του (16-19), αγαπητός στους θεούς (20-21)

2. Σύντροφοι : άμυαλοι, ανεύθυνοι, υβριστές, άσεβοι (9-11)

3. Θεοί : με ανθρώπινα χαρακτηριστικά (ερωτεύονται, συμπαθούν, μισούν)

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΘΑΝΑΣΟΥΔΑ ΠΕ02